

Granice swobodnego uznania sędziowskiego w aspekcie przesłanek odwołania warunkowego przedterminowego zwolnienia

*Limits of the free judge's discretion in the aspect of the
grounds for cancellation of conditional release*

Abstract

This article focuses on the analysis of the powers of the adjudicating court on the assessment of the existence of conditions for the cancellation of conditional release and statutory limits. Also subjected to analyzes the directions of legislative changes consisting in restricting the discretionary power of the judge in the assessment of the occurrence of conditions for the cancellation of conditional release and the results of the examination of the position of judges in this subject.

Keywords

discretion, judge, cancellation, conditional, penalty

1. Uwagi wstępne

Skazani w Polsce chętnie korzystają z instytucji warunkowego zwolnienia z reszty kary pozbawienia wolności. Ze statystyk dotyczących wniosków skierowanych do sądów penitencjarnych wynika, iż jest to najbardziej popularna instytucja stosowana na etapie wykonywania kary¹. Dzieje się tak z pewnością dlatego, że instytucja warunkowego zwolnienia z reszty kary pozbawienia wolności pozwala skazanemu osiągnąć pożądaną skutek w postaci odzyskania wolności przed zakończeniem odbywania kary wymierzonej w wyroku skazującym z takim skutkiem w myśl art. 82 § 1 k.k., iż po upływie okresu próby i następnych 6 miesięcy karę uważa się za odbytą z chwilą

¹ Sprawozdanie z sądowego wykonywania orzeczeń według właściwości rzeczowej za rok 2014, s. 12-16, <https://isws.ms.gov.pl/baza-statystyczna/opracowania-jednoroczne/rok-2014/> [dostęp 8.01.2019].

warunkowego zwolnienia². Natomiast dla społeczeństwa instytucja ta stanowi kontynuowanie procesu resocjalizacji skazanego, tyle że w zmienionych warunkach mające na celu przystosowanie sprawcy przestępstwa do wolności, najczęściej przy pomocy kuratora sądowego oraz poprzez wykonywanie nałożonych obowiązków.

Podkreślić należy, że w wielu przypadkach nie dochodzi jednak do realizacji założeń związanych z ideą udzielenia warunkowego zwolnienia. I tak w 2014 roku w 45,3% przypadków, w których udzielono skazanym warunkowego zwolnienia, doszło następnie do jego odwołania przez sąd penitencjarny³.

Odwołanie warunkowego przedterminowego zwolnienia jest zatem konsekwencją niespełnienia przez skazanego prognoz i oczekiwań, jakie zdecydowały o udzieleniu warunkowego zwolnienia, uformowanych w oparciu o dyspozycję art. 77 k.k., a dotyczących przestrzegania przez niego porządku prawnego. Przesłanki odwołania warunkowego zwolnienia zostały uregulowane w art. 160 § 1-4 k.k.w. Nadmienić należy, że regulacja zawarta w tym przepisie uległa istotnej zmianie na skutek nowelizacji wprowadzonej ustawą z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw⁴, która weszła w życie w dniu 1 stycznia 2012 r. Na skutek owej zmiany wszystkim przesłankom odwołania warunkowego zwolnienia nadano charakter względnie obligatoryjny. Tym samym sądowi umożliwiono odstąpienie od odwołania warunkowego zwolnienia, o którym mowa w § 1, w wyjątkowych przypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami z wyjątkiem sytuacji określonej w § 1 pkt 1 (art. 160 § 5 k.k.w.). Następnie ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw⁵ została wprowadzona zmiana w art. 160 § 3 k.k.w., na skutek której przesłanka odwołania warunkowego zwolnienia na skutek rażącego naruszenia porządku prawnego przez skazanego w okresie próby odzyskała charakter fakultatywny. Przepis ten wszedł w życie w dniu 1 lipca 2015 r.

Analiza przesłanek odwołania warunkowego przedterminowego zwolnienia w aktualnym brzmieniu wskazuje, iż w zakresie, określonym w art. 160 § 3 k.k.w., sąd penitencjarny dysponuje w dużej mierze swobodą orzeczniczą w zakresie oceny, czy określone zachowanie skazanego powinno pociągać za sobą odwołanie warunkowego zwolnienia. Zmiany ustawodawcze, które weszły w życie w styczniu 2012 roku⁶, stanowią wyraz tego,

² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997r. – Kodeks Karny (Dz. U. z 1997 r. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.), dalej k.k.

³ Sprawozdanie z sądowego wykonywania orzeczeń według właściwości rzeczowej za rok 2014 r., s. 12-15, <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-jednoroczne/rok-2014/> [dostęp 8.01.2019].

⁴ Ustawa z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2011 r., Nr 240, poz. 1431), dalej k.k.w.

⁵ Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015 r., poz. 396).

⁶ Ustawa z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2011 r. Nr 240, poz. 1431).

iż poglądy hołdujące ograniczeniu uznania sędziowskiego w zakresie odwołania warunkowego zwolnienia znajdują zwolenników. W uzasadnieniu projektu do ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw wskazano jedynie ogólnie, że proponowane zmiany mają na celu usprawnienie procedur, zmniejszenie kosztów postępowań, skrócenie czasu ich trwania, a także – w odniesieniu do postępowania wykonawczego w sprawach karnych – zwiększenie efektywności orzekanych kar. Nie wyjaśniono natomiast przyczyny wprowadzenia zmiany w zakresie regulacji art. 160 k.k.w., w szczególności na czym ma polegać usprawnienie czy ulepszenie przepisów w odniesieniu do przepisów dotychczasowych.

Nie ulega wątpliwości, że instytucja odwołania warunkowego zwolnienia wkracza w obszar prawa człowieka do wolności, zagwarantowanego zarówno w art. 41 Konstytucji RP⁷, jak również w art. 5 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności⁸. Zgodnie z pkt 30 rekomendacji Komitetu Ministrów Rady Europy R(2003)2 w sprawie warunkowego zwolnienia odwołanie warunkowego zwolnienia powinno być traktowane jako *ultima ratio*⁹.

Zmiany legislacyjne wprowadzone ustawą o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw¹⁰ stanowiły co prawda wyraz wycofania się przez ustawodawcę z wielu zmian, w szczególności przywrócono przesłankę odwołania warunkowego zwolnienia z powodu rażącego naruszenia porządku prawnego charakter fakultatywny. Jednakże w świetle aktualnej sytuacji politycznej i dynamiki wprowadzanych zmian legislacyjnych w obszarze prawa karnego istnieje perspektywa powstania projektu zmian ustawodawczych zmierzających do przywrócenia stanu prawnego w zakresie przepisu art. 160 k.k.w. sprzed zmiany z dnia 1 lipca 2015 r. i nadania ponownie przesłankę odwołania warunkowego zwolnienia z powodu rażącego naruszenia przez skazanego porządku prawnego charakteru przesłanki obligatoryjnej, co nadałoby niniejszemu opracowaniu walor praktyczny.

Celem niniejszego opracowania jest zatem zbadanie, czy orzeczenia sądów w przedmiocie odwołania warunkowego zwolnienia z powodu rażącego naruszenia porządku prawnego w myśl art. 160 § 3 k.p.k. są aktualnie wydawane z uwzględnieniem wytyczonych przez ustawodawcę granic tzw. swobodnego uznania sędziowskiego. Jednocześnie zobrazowanie sposobu rozumowania i kierunków oceny przez sędziów orzekających

⁷ Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

⁸ Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.).

⁹ Zalecenie Nr R (2003)22 Komitetu Ministrów do Państw Członkowskich Rady Europy w sprawie zwolnienia warunkowego, <https://bip.ms.gov.pl/pl/prawa-czlowieka/inne-organizacje-miedzynarodowe-i-prawa-czlowieka/prawa-czlowieka-w-radzie-europy-/download,2254,2.html> [dostęp 8.01.2019].

¹⁰ Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, Druk nr 207, <http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=207> [dostęp 8.01.2019].

w sprawach o odwołanie warunkowego zwolnienia stanów faktycznych wskazanych we wnioskach w tym przedmiocie pozwole na sformułowanie wniosku w zakresie celowości określenia w sposób odmienny przesłanki odwołania warunkowego zwolnienia niż jest w aktualnie obowiązującym stanie prawnym. Nadto przedmiotem niniejszego opracowania jest zbadanie, czy aktualnie istnieje możliwość ustalenia kierunku rozumowania i oceny dokonanej przez sędziego w postępowaniu o odwołanie warunkowego zwolnienia na podstawie wydanego przez sąd orzeczenia.

2. Odwołanie warunkowego zwolnienia – analiza porównawcza

Omawiając instytucję odwołania warunkowego zwolnienia w Polsce, warto wskazać, iż nie brakuje odmiennych rozwiązań dotyczących odwołania warunkowego zwolnienia choćby w ramach ustawodawstwa krajów Unii Europejskiej oraz innych krajów europejskich, mimo funkcjonowania podobnego systemu warunkowego zwolnienia, charakteryzującego się oparciem decyzji w przedmiocie warunkowego zwolnienia na przesłance o charakterze ocennym¹¹.

I tak w systemie włoskiego prawa karnego instytucja warunkowego zwolnienia ma charakter w pełni fakultatywny, a przesłankami udzielenia warunkowego zwolnienia w myśl art. 176 włoskiego Kodeksu karnego¹² jest – po pierwsze – odbycie kary w określonym wymiarze, nie krótszym niż 1/2 jej wysokości, po drugie zaś – zachowanie skazanego w trakcie odbywania kary, które uzasadnia przekonanie, iż został on zresocjalizowany¹³. Natomiast odwołanie warunkowego zwolnienia w myśl art. 177 włoskiego Kodeksu karnego następuje, jeżeli skazany w okresie warunkowego zwolnienia popełni przestępstwo czy wykroczenie tego samego rodzaju lub nie będzie przestrzegał nałożonych na niego obowiązków. Odwołanie warunkowego zwolnienia ma zatem charakter bezwzględnie obligatoryjny i właściwie pozbawiony przesłanek o charakterze ocennym. Ustawodawca włoski nie przyznał zatem sędziom orzekającym w tego rodzaju sprawach kompetencji do rozważenia zasadności odwołania warunkowego zwolnienia w oparciu o okoliczności faktyczne sprawy w przypadku wystąpienia określonych w powołanym przepisie przesłanek.

Inne rozwiązanie funkcjonuje przykładowo w ustawodawstwie rosyjskim, gdzie warunkowe zwolnienie, w myśl art. 79 Kodeksu Karnego Federacji Rosyjskiej z dnia

¹¹ J. Lachowski, *Warunkowe zwolnienie z reszty kary pozbawienia wolności*, Warszawa 2010, s. 60-65.

¹² Codice Penale [approvato con R.D. 19.10.1930, n. 1398], http://www.diritto24.ilssole24ore.com/guidaAlDiritto/codici/codicePenale/articolo/208/art-176-liberazione-condizionale.html?refresh_ce=1 [dostęp 8.01.2019].

¹³ A. Adamski, J. Bojarski, P. Chrzczonowicz, M. Filar, P. Girdwoyń, *Prawo karne i wymiar sprawiedliwości państw Unii Europejskiej*, Toruń 2007, s. 191.

24 maja 1996 r., może nastąpić w wyniku stwierdzenia przez sąd, iż skazany dla swojej resocjalizacji nie wymaga odbycia orzeczonej kary w pełnym wymiarze, jak również w przypadku upływu ustawowo określonego okresu odbywania kary¹⁴. Sąd, orzekając w przedmiocie warunkowego zwolnienia, może nałożyć na skazanego określone obowiązki. Instytucja odwołania warunkowego zwolnienia jest zaś uregulowana dwojako. Mianowicie proste odwołanie warunkowego zwolnienia może nastąpić na wniosek podmiotów nadzorujących warunkowo zwolnionego, jeśli w czasie nieodbytej w części kary naruszył on porządek publiczny, za co nałożono na niego karę administracyjną, lub gdy złośliwie uchylał się od obowiązków nałożonych przez sąd. Gdy skazany warunkowo zwolniony popełnił w okresie nieodbytej części kary przestępstwo nieumyślne, sąd skazujący go za to przestępstwo orzeka również w przedmiocie warunkowego zwolnienia. W przypadku popełnienia innego przestępstwa (ciężkiego lub bardzo ciężkiego) sąd orzeka karę łączną na podstawie tzw. zbiegu wyroków, co skutkuje odwołaniem udzielonego wcześniej warunkowego zwolnienia¹⁵. Stosowana jest zatem odmienna konstrukcja rozstrzygnięcia o odwołaniu warunkowego zwolnienia, tryb powrotu do wykonywania kary jest inny w zależności od zaistniałych przesłanek wymienionych w przepisie.

3. Istota i funkcje instytucji odwołania warunkowego zwolnienia

Warunkowe zwolnienie, w myśl art. 77 § 1 k.k., może być zastosowane przez sąd penitencjarny wówczas, gdy postawa skazanego, właściwości i warunki osobiste, okoliczności popełnienia przestępstwa oraz zachowanie po jego popełnieniu i w czasie odbywania kary uzasadniają przekonanie, że skazany po zwolnieniu będzie stosował się do orzeczonego środka karnego lub zabezpieczającego i przestrzegał porządku prawnego, w szczególności nie popełni ponownie przestępstwa.

Skoro warunkowe zwolnienie stanowi swego rodzaju nagrodę dla skazanego z tytułu wykazania się przez niego po ustawowo określonym czasie taką postawą, która pozwala sądowi na powzięcie przekonania, iż nie powróci on na drogę popełniania przestępstw, to za istotę odwołania warunkowego zwolnienia należy uznać powrót do resocjalizacji skazanego w ramach izolacji więziennej, z powodu stwierdzenia, iż skazany nie jest sam zdolny do utrzymania procesu resocjalizacji choćby na minimalnym poziomie, nie wykraczając poza ramy wyznaczone szeroko pojętymi obowiązkami ciążącymi na skazanym w okresie próby.

¹⁴ Art. 79 ust. 1-4 Ustawy – Kodeks karny z dnia 13 czerwca 1996 r. (N 63-Φ3), <http://www.zakonrf.info/uk/79/> [dostęp 8.01.2019].

¹⁵ Art. 79 ust. 7 lit. a-c Ustawy – Kodeks karny z dnia 13 czerwca 1996 r. (N 63-Φ3), <http://www.zakonrf.info/uk/79/> [dostęp 8.01.2019].

Odwołanie warunkowego zwolnienia jest nierozdzielnie powiązane z przebiegiem okresu próby ustanowionego przy udzieleniu przez sąd warunkowego przedterminowego zwolnienia. Przede wszystkim z brzmienia art. 160 k.k.w. wynika wprost, że każde z opisanych w tym przepisie działań skazanego powinno zaistnieć w okresie próby. Jednocześnie, sam negatywny wynik okresu próby wyrażający się w braku potwierdzenia założonej przez sąd pozytywnej prognozy kryminologicznej nie skutkuje *per se* odwołaniem warunkowego zwolnienia. W doktrynie rozróżnia się w związku z tym pojęcia pozytywnego przebiegu okresu próby w sensie kryminologicznym i prawnym¹⁶.

Z danych statystycznych opracowanych przez Michała Jankowskiego i Stanisława Momota, a które – choć pochodzą z 2007 roku – dostarczają najbardziej szczegółowych danych w odniesieniu do omawianego zagadnienia, wynika, że w 2007 roku spośród 816 przypadków udzielenia skazanym na karę pozbawienia wolności warunkowego przedterminowego zwolnienia z reszty kary w 154 przypadkach (18,9%) warunkowe przedterminowe zwolnienie zostało następnie odwołane przez sąd penitencjarny. Podkreślić należy, że w odniesieniu do żadnego z wniosków o odwołanie warunkowego przedterminowego zwolnienia z powodu rażącego naruszenia przez skazanego porządku prawnego (łącznie 20 wniosków) sąd nie podjął decyzji o odwołaniu warunkowego przedterminowego zwolnienia¹⁷.

Powyższe dane pozwalają na wyprowadzenie wniosku, że w praktyce sądy, orzekając w przedmiocie odwołania warunkowego przedterminowego zwolnienia z powodu rażącego naruszenia przez skazanego porządku prawnego, nie podejmują automatycznie decyzji pozytywnej i korzystają z możliwości oceny zasadności odwołania warunkowego przedterminowego zwolnienia we wskazanych przypadkach.

4. Rażące naruszenie prawa jako fakultatywna przesłanka odwołania warunkowego zwolnienia

W myśl art. 160 § 3 k.k.w. odwołanie warunkowego zwolnienia z powodu rażącego naruszenia prawa jest pozostawione do uznania sądu, ustawodawca sformułował tym samym jedyną fakultatywną przesłankę odwołania warunkowego zwolnienia. Zauważyć należy, że charakter tej przesłanki budzi duże wątpliwości w doktrynie, jest ona uważana za zbyt nieprecyzyjnie sformułowaną¹⁸. W myśl przepisu art. 160 § 3 k.k.w. sąd

¹⁶ K. Buchała, *Prawo karne materialne*, Warszawa 1989, s. 584.

¹⁷ M. Jankowski, S. Momot, *Warunkowe przedterminowe zwolnienie – wybrane aspekty praktyki*, Warszawa 2012, s. 17-21.

¹⁸ J. Skupiński, *Warunkowe skazanie w prawie polskim i na tle porównawczym*, Warszawa 1992, s. 314.

penitencjarny może odwołać warunkowe zwolnienie, jeżeli zwolniony w okresie próby rażąco narusza porządek prawny, w szczególności popełnił inne przestępstwo lub została orzeczona kara inna niż określona w § 1 albo gdy uchyla się od dozoru, wykonania nałożonych obowiązków lub orzeczonych środków karnych, przepadku lub środków kompensacyjnych. W doktrynie prawa karnego toczy się przede wszystkim spór, czy każda z form naruszenia porządku prawnego określonych w przepisie art. 160 § 3 k.k.w. ma charakter rażący. I tak zdaniem Stefana Lelentala z samego brzmienia powyższego przepisu wynika, że ujęte w nim przykładowe formy naruszenia porządku prawnego mają charakter *a priori* rażących naruszeń z punktu widzenia ustawodawcy¹⁹. Odmienne poglądy zakłada, że wykładnia literalna tego przepisu jest niewystarczająca, aby odkodować wolę ustawodawcy z punktu widzenia funkcji instytucji warunkowego zwolnienia, ograniczałoby to bowiem kognicję sądu wyłącznie do stwierdzenia jednej z okoliczności wymienionej w powyższym przepisie bez potrzeby dokonywania dalszej oceny²⁰.

Zauważyć należy, iż argumentacja drugiego z opisanych poglądów ma pewne niedociągnięcia. Samo bowiem stwierdzenie, iż miało miejsce rażące naruszenie porządku prawnego, nie skutkuje odwołaniem warunkowego zwolnienia, gdyż po stwierdzeniu zaistnienia danej przesłanki sąd ocenia następnie potrzebę odwołania warunkowego zwolnienia. Wydaje się tym niemniej, że drugi z opisanych poglądów jest bardziej przekonujący, gdyż założenie, iż popełnienie każdego innego przestępstwa niż opisane w art. 160 § 2 k.k.w. stanowi rażące naruszenie prawa, prowadziłyby do wniosku, iż przykładowo przestępstwo nieumyślnego spowodowania uszkodzenia ciała trwającego poniżej 7 dni, stypizowane w art. 157 § 3 k.k. należałoby uznać za rażące naruszenie porządku prawnego bez badania okoliczności sprawy. Pojęcie rażącego naruszenia obowiązku prawnego należy rozpatrywać przede wszystkim zaś przez pryzmat wykładni literalnej użytych wyrazów. I tak porządek to ład, poprawność, zgodność z ustalonymi regułami czy zasadami. To pojęcie oznacza pewną stabilność w ramach określonych zespołów sytuacyjnych lub określonej dziedzinie życia społecznego zagwarantowaną właściwym stosowaniem pewnych reguł²¹. Natomiast wyraz „prawny” należy interpretować w znaczeniu szerokim, to jest wykraczającym poza obszar prawa karnego, jako regulujący stosunki między ludźmi danej społeczności²². Ugruntowany jest pogląd, że

¹⁹ S. Lelental, *Kodeks karny wykonawczy*, Warszawa 2001, s. 432.

²⁰ Tak K. Postulski, [w:] Z. Hołda, K. Postulski, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Gdańsk 2005, s. 537; J. Lachowski, *op. cit.*, s. 333.

²¹ S. Strycharz, *Pojęcie porządku prawnego w kodeksie karnym*, „Nowe Prawo” 1970, t. 6, s. 853.

²² <http://sjp.pwn.pl/slowniki/prawny.html> [dostęp 8.01.2019]; postanowienie SA w Krakowie z dnia 25 czerwca 2013 r., II AKz w 631/13; J. Skupiński, *Rażące naruszenie porządku prawnego jako podstawa odwołania środka probacyjnego*, [w:] A. Michalska-Warias, I. Nowikowski, J. Piórkowska-Flieger (red.), *Teoretyczne i praktyczne problemy współczesnego prawa karnego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Bojarowskiemu*, Lublin 2011, s. 317.

przypisanie naruszeniu porządku prawnego znamienia „rażącego” wymaga ustalenia istnienia znacznego stopnia jego pejoratywności, wyrażającej się w jaskrawości, uporczywości, oczywistości naruszenia o dużym nasileniu złej woli sprawcy, jak również reakcji społecznej na dane zachowanie²³. Wskazuje się również na konieczność stwierdzenia, iż naruszenie prawa przez sprawcę miały charakter uporczywy czy drastyczny²⁴.

W orzecznictwie nie brakuje przykładów konkretnych zdarzeń, które zostały ocenione przez sąd jako rażące naruszenie prawa, w szczególności uporczywe uchylanie się od obowiązku powstrzymywania się od nadużywania alkoholu przy równoczesnym dopuszczaniu się w stanie nietrzeźwości negatywnych zachowań²⁵, jak również tych, których zaistnienie samo przez się nie skutkuje uznaniem, że skazany dopuścił się rażącego naruszenia prawa – popełnienie wykroczenia²⁶ czy też zastosowanie w innym postępowaniu karnym środka zapobiegawczego²⁷. Podkreślić przy tym należy, że uchylanie się od dozoru czy wykonania nałożonych obowiązków lub orzeczonych środków karnych, przepadku lub środków kompensacyjnych jest z pewnością naruszeniem porządku prawnego. Mając jednak na uwadze brzmienie art. 160 § 23 k.k.w, w przypadku powyższego zachowania skazanego samo stwierdzenie faktu uchylania się jest wystarczającą podstawą do podjęcia decyzji o odwołaniu warunkowego zwolnienia, bez potrzeby wartościowania stopnia tego naruszenia²⁸.

5. Granice uznania sędziowskiego w sprawach w przedmiocie odwołania warunkowego zwolnienia

Ocena zasadności odwołania warunkowego zwolnienia z powodu rażącego naruszenia porządku prawnego jest, w myśl art. 160 § 3 k.k.w., pozostawiona decyzji sądu orzekającego w przedmiocie wniosku o odwołanie warunkowego zwolnienia. Dyskrecjonalna władza sędziego polega na uprawnieniu do podejmowania decyzji, której nie

²³ S. Strycharz, *op. cit.*, s. 851; K. Postulski, *Glosa do uchwały SN z dnia 12 grudnia 1995 r.*, I KZP 35/95, „Palestra” 1996, nr 7-8, s. 271; postanowienie SA w Lublinie z dnia 17 czerwca 2008 r., II AKz w 656/08, KZS 2008/12/81.

²⁴ P. Kozłowska-Kalisz, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, Kraków 2006, s. 161.

²⁵ Postanowienie SA w Lublinie z dnia 12 maja 2010 r., II AKz w 188/10, KZS 2010/9/76.

²⁶ Postanowienie SA w Krakowie z dnia 29 maja 2015 r., II AKz w 408/15, „Prokuratura i Prawo” – wkładka 2016/2/17.

²⁷ Postanowienie SA we Wrocławiu z dnia 10 lutego 2005 r., II AKz 1134/04, OSAW 2007/4/65.

²⁸ K. Postulski, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz. WKP 2017. Komentarz do art. 160 Kodeksu karnego wykonawczego* (wersja el.) <https://sip.lex.pl/#/commentary/587335097/537536/postulski-kazimierz-kodeks-karny-wykonawczy-komentarz-wyd-iv?cm=URELATIONS> [dostęp 8.01.2019].

da się wywieść bezpośrednio z tekstu prawnego²⁹. Ocena ta nie powinna jednak być wynikiem całkowicie dowolnej decyzji orzecznika. Jakkolwiek przepis art. 160 k.k.w. nie statuuje granic tzw. uznania sędziowskiego, granice te określić należy zarówno w oparciu o przepis art. 77 k.k. regulujący przesłankę materialną warunkowego zwolnienia, jak również mając na względzie funkcje instytucji warunkowego zwolnienia, przede wszystkim zaś funkcję readaptacji społecznej skazanego³⁰, jak również zasadę *ultima ratio* wykonywania kary pozbawienia wolności, nie pozwalającą na wykonywanie kary pozbawienia wolności ponad niezbędną potrzebę zwłaszcza wówczas, gdy zachodzi prawdopodobieństwo, że sprawca nie popełni ponownie przestępstwa³¹.

W orzecznictwie przyjmuje się, że orzekając w przedmiocie fakultatywnego odwołania warunkowego zwolnienia, sąd ma obowiązek przeanalizowania całokształtu zachowania skazanego w okresie próby. Wynikiem tejże analizy musi być ocena, czy ustalone zachowanie, uznane przez sąd za rażące, i okoliczności towarzyszące temu zachowaniu, kompleksowo rozpatrywane, świadczą o tym, że dodatnia prognoza co do przestrzegania przez niego porządku prawnego, będąca podstawą udzielenia mu warunkowego przedterminowego zwolnienia, okazała się nietrafna, czy też zachowanie takie było epizodem na tle ogólnie pozytywnego okresu próby³². W przypadku gdy sąd dojdzie do wniosku, że zachowanie to miało charakter epizodyczny, nie ma podstaw do odwołania warunkowego zwolnienia. Niewystarczające jest, w przypadku odwołania warunkowego zwolnienia z powodu rażącego naruszenia porządku prawnego, zawarcie w uzasadnieniu stwierdzenia, że „skazany w okresie próby nie przestrzega obowiązków zawartych w postanowieniu o warunkowym przedterminowym zwolnieniu” bez jakiegokolwiek analizy i oceny zachowań skazanego³³.

Wskazać należy, w oparciu o wyniki badań ankietowych przeprowadzonych wśród sędziów³⁴, że w przypadku wniosków o odwołanie warunkowego zwolnienia z powodu rażącego naruszenia porządku prawnego sędziowie z reguły podejmują decyzję o niewzględnieniu wniosku, przede wszystkim z powodu braku wystąpienia rażącego naruszenia porządku prawnego. Dowodzi to, iż sędziowie są powściągliwi w stosowaniu instytucji odwołania warunkowego zwolnienia poza przypadkami objętymi obligatoryjnym

²⁹ D. Dąbek, *Prawo sędziowskie w polskim prawie administracyjnym*, Warszawa 2010, s. 59-61.

³⁰ Zalecenie Komitetu Ministrów Rady Europy Rec (2002) 2, tzw. Europejskie Reguły Więzienne, https://www.bip.ms.gov.pl/Data/Files/_public/bip/prawa_czlowieka/zalecenia/zalecenie_kmre_rec_2000_2_pl.doc [dostęp 8.01.2019].

³¹ Tak Europejski Trybunał Praw Człowieka m.in. w wyroku z dnia 28 maja 2002 r. w sprawie *Stafford przeciwko Wielkiej Brytanii*, sprawa nr 46295/99.

³² Tak m.in. SA w Lublinie w postanowieniu z dnia 20 sierpnia 2008 r., II AKz w 587/08, KZS 2008/12/79.

³³ Postanowienie SA w Lublinie z dnia 7 kwietnia 2010 r., II AKz w 232/10, KZS 2010/9/74.

³⁴ Badanie ankietowe przeprowadzone wśród sędziów Sądu Okręgowego we Wrocławiu Wydziału V Penitencjarnego i Nadzoru nad Wykonywaniem Orzeczeń w 2016 roku.

odwołaniem warunkowego zwolnienia. Również wskazać należy, iż w ocenie sędziów przesłanka odwołania warunkowego zwolnienia określona w art. 160 § 3 k.k.w. powinna pozostać fakultatywna, celem umożliwienia reakcji wyłącznie na takie przypadki, które nie są objęte dyspozycją art. 160 § 1 i 2 k.k.w., a jednak świadczą o rażącym przekroczeniu przez skazanego reguł kształtujących porządek prawny i dezaktualizacji pozytywnej prognozy kryminologicznej.

6. Wymogi względem postanowienia sądu w przedmiocie odwołania warunkowego zwolnienia z powodu rażącego naruszenia przez skazanego porządku prawnego w okresie próby

Wyrazem decyzji procesowej podjętej przez sąd w wyniku oceny zasadności wniosku o odwołanie warunkowego zwolnienia z powodu rażącego naruszenia przez skazanego porządku prawnego w okresie próby, zgodnie z art. 94 k.p.k. w zw. z art. 1 § 2 k.k.w. i art. 18 § 1 k.k.w., jest rozstrzygnięcie zawarte w postanowieniu w przedmiocie odwołania warunkowego zwolnienia, w którym sąd bądź to odwołuje warunkowe zwolnienie, bądź też nie uwzględnia wniosku o jego odwołanie. Elementem postanowienia mającym na celu umożliwienie innym osobom poznania przesłanek wydania orzeczenia o określonej treści jest uzasadnienie postanowienia³⁵. Podkreślić należy, że w postępowaniu wykonawczym wszystkie postanowienia z wyjątkiem postanowienia o odmowie wstrzymania wykonania zaskarżonej decyzji wymagają uzasadnienia (art. 98 § 1 k.p.k. w zw. z art. 7 § 4 k.k.w.). Zatem sąd, wydając postanowienie w przedmiocie odwołania warunkowego zwolnienia, zobligowany jest do sporządzenia pisemnego uzasadnienia postanowienia, w którym należy zawrzeć elementy określone w art. 424 § 1 k.p.k., to jest wskazać, jakie fakty sąd uznał za udowodnione lub nieudowodnione, na jakich w tej mierze oparł się dowodach i dlaczego nie uznał dowodów przeciwnych, oraz wyjaśnić podstawę prawną wyroku³⁶. Uzasadnienie powinno więc zawierać wskazanie, jakie zachowanie skazanego podlegało ocenie w aspekcie uznania go za rażące naruszenie porządku prawnego, czy do kwestionowanego zachowania doszło w okresie próby, czy zachowanie to w ocenie sądu stanowi rażące naruszenie prawa, jak również czy sąd po stwierdzeniu, iż zachowanie skazanego stanowiło rażące naruszenie porządku prawnego, uznał za konieczne odwołanie warunkowego zwolnienia skazanemu z uwagi na stwierdzenie, że zdeaktualizowała się pozytywna prognoza kryminologiczna wobec skazanego, która stanowiła podstawę warunkowego zwolnienia. W świetle orzecznictwa

³⁵ K. Woźniewski, *Prawidłowość decyzji procesowych w polskim procesie karnym*, Gdańsk 2010, s. 114.

³⁶ Postanowienie SN z dnia 25 maja 2016 r., IV KK 153/16, LEX nr 2045339.

sądów odwoławczych, w uzasadnieniu postanowienia o odwołaniu warunkowego zwolnienia sąd ma obowiązek poddać ocenie całokształt zachowania skazanego w okresie próby, nie zaś tylko jedno zdarzenie, stanowiące rażące naruszenie porządku prawnego. Wynikiem tej analizy musi być ocena, czy ustalone zachowanie, uznane za rażące, i okoliczności towarzyszące temu zachowaniu świadczą o tym, że dodatnia prognoza co do przestrzegania przez niego porządku prawnego, będąca podstawą udzielenia mu warunkowego przedterminowego zwolnienia, okazała się nietrafna, czy też zachowanie takie było epizodem na tle ogólnie pozytywnego okresu próby³⁷. Także rozważenia wymaga okoliczność warunkowego zawieszenia wykonania kary w wyroku skazującym za ponowne przestępstwo, popełnione w okresie próby, co świadczy o przyjęciu pozytywnej prognozy zachowania skazanego w przyszłości przez sąd, który wydał wyrok. Powstanie sprzeczności ocen sądów w zakresie prognozy kryminologicznej wobec skazanego wymaga rozważenia, gdyż orzeczenie powzięte z pominięciem tej oceny może być uznane za niesprawiedliwe³⁸. W sytuacji, gdy sąd w trakcie procedowania w przedmiocie odwołania warunkowego przedterminowego zwolnienia z powodu rażącego naruszenia porządku prawnego nie ustali, że postawa skazanego stanowi rażące naruszenie porządku prawnego, dając temu wyraz w uzasadnieniu postanowienia o odwołaniu warunkowego zwolnienia, dopuszcza się on uchybienia, które mogło mieć wpływ na treść orzeczenia i które nie może być konwalidowane w postępowaniu odwoławczym³⁹.

7. Podsumowanie

Konkludując, stwierdzić należy, iż aktualnie funkcjonujące rozwiązanie w zakresie ujęcia przesłanki odwołania warunkowego zwolnienia z powodu rażącego naruszenia prawa jako przesłanki fakultatywnej znajduje pełne poparcie w środowisku sędziów orzekających w tej kategorii spraw. Za fakultatywnym charakterem tejże przesłanki przemawia również ocena przesłanki rażącego naruszenia porządku prawnego na tle przesłanek o charakterze obligatoryjnym, które zostały określone w sposób ścisły i obejmują zachowania o znacznym ładunku społecznej szkodliwości. Należy uznać, że aktualne brzmienie przepisu art. 160 k.k.w. najpełniej odzwierciedla gradację przesłanek odwołania warunkowego zwolnienia, pozostawiając w przypadku przesłanki „rażące naruszenie prawa” swobodę oceny, czy dane konkretne naruszenie winno skutkować odwołaniem warunkowego zwolnienia w kontekście wszystkich okoliczności sprawy.

³⁷ Postanowienie SA w Lublinie z dnia 29 kwietnia 2009 r., II AKz w 319/09, LEX nr 508304.

³⁸ Postanowienie SA w Krakowie z dnia 13 października 2004 r., II AKz w 589/04, KZS 2004/10/15.

³⁹ Postanowienie SA w Lublinie z dnia 26 stycznia 2011 r., II AKz w 947/10, LEX nr 852298.

